

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 67.

ANULU XXIII.

Sabiuu 24 Augustu (5 Sept.) 1875.

Telegrafata este de două ori pe săptămână: Duminică și Joi. — Prenumeratiunea se face în Sabiuu la expeditorul foiei, pe afara la s. r. poste cu bani ga'ta prin scrisori francate, adresate către expeditor. Pretul prenumeratiunii pentru Sabiuu este pe anu 7 fl. v. a. iar pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

tru celelalte părți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. iera pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princip. și țeri străine pe anu 12 1/2 anu 6 fl. Inseratele se plătesc pentru întâia 3ra cu 7 cr. și rula, pentru a doua 5 1/2 cr. și pentru a treia repetiție cu 3 1/2 cr. v. a.

ad Nr. 2226/B.

Incunosciintare.

Cu provocare la ordinațiunea consistorială din 10 Ianuaru 1872 Nr. cons. 37 publicată în „Teleg. Rom.“ din 3/15 Februaru 1872 Nr. 10 se aduce prin această la cunosciintă publică: cumca supunându-se candidații de preotia dd. Moise Tom'a archivaru la consistoriuu archidieceșanu, și Simeonu Moldovanu din Mociu, censurei prescrise în susu amintit'a ordinațiune consist. s'au aflatu apti pentru de a fungá cá operatori în cauze bisericesci, matrimoniali și disciplinari, înaintea forurilor noastre bisericesci, spre care s'au provăditu cu decretu în întielesulu §-lui 442, din Dreptulu canonicu.

Sabiuu, 8 Augustu 1875.

Dela secretariatulu Consistoriuului archidieceșanu greco-orientalu.

Deschiderea solemnă a dietei unguresci.

Diet'a țierei s'a deschis la 31 Augustu n. cu ceremonialulu îndatinatu. Cuventulu de tron, ce l'a pronunțiatu Majestatea Sea Regele nostru, suna:

*Stimati Domni! Magnati și Deputati!
Iubiti Fideli!*

Cu speranția și încredere Ve salutăm pre d-văstre la începerea acestei diete, care e chiamată a resolve cestiuni foarte însemnate.

Mai pre toate terenurile vieții publice suntu de lipsa dispozițiunii legislative adencu taiatorie, pentru cá iubit'a noastră Ungaria sa se pótă radica la acelu nivelu de bunăstare spirituale și materiale, ale cărei elemente le posedă ea în isvórele sele abundante și fresci de ajutoriu, și la care ni este dorint'a ferbinte a animei Nóstre parintiesci a aduce țier'a

Prim'a și indispensabil'a condițiune pentru această este regularea financiarulu țierei.

Intre agendele, cari nu suferu amanare, judecat'a matura și atentiunea continua a dvóstra ve voru întâmpiná în prim'a linie regularea bugetulu și resolverea cestiunilor ce stau în legatură cu această.

Autoritatea, creditulu și asigurarea esistenței statulu ungurescu de asemenea demándă, cá sa se restabileșca cátu mai curendu ecuilibrulu între recerintie și acoperirea lor. Greutățile multifarie ale acestei probleme ni suntu Nóue cunoscute.

Deobligaminte luate asupra-nó, pretensiuni indispensabile pentru siguritatea monarchiei Nóstre, recerintiele admistratiunii și ale desvóltării stau în fatia cu nesuint'a justificată spre cea mai mare parsimonia.

Noi inse tare credem, ca deca întru interesulu bunei economii se va face în fia care ramu alu admistratiunii aceea, ce trebuie sa se faca, — și aceea ce se pótă face, fără de a periclitá condițiunile de v'etia, siguritate și desvóltare a statulu;

deca pre terenulu admistratiunii și alu justitiei se voru esecutá reforme radicale și corespundietórie;

deca patriunea, fidelă trecutulu ei întregu, va fi ga'ta a aduce cu semțiu nobilu de datorintia acele jertfe, pre cari le reclama scopulu salutaru ce și l'a propusu dela patriotismulu ei; deca prin îmbunatărea și regu-

larea relațiunilor de creditu, prin alte mesuri ce suntu de lipsa la radicareă productiunii, a comerțulu și a industriei ne vomu preingrigi de consolidarea capabilității de contribuțiune și de devingerea mai usoru a sarcineloru luande:

atunci, dara numai atunci, ne va succede a devinge greutățile situațiunei su succesu.

În proiectele guvernulu Nostru îndreptate asupra regulării bugetulu și a promovării intereselor spirituali și materiali ale țierei, vi se va dá d-vóstre materia abundanta pentru activitatea legislativă.

Starea financiară a țierei sta în strensa legatură cu relațiunile de creditu ale statulu, precum și cu ale senguratecilor și amendóue suntu legate deopotrivă și nemedilocitu cu admistratiunea buna și cu justiti'a, cu radicareă culturii poporulu, mai departe cu a îmbunatărei relațiunilor de productiune, comerțu și industrie, precum și cu radicareă sistemulu de comunicatiune.

Tóte aceste la olalta au inse o influenția decisivă asupra contribuabilității, care inca e o condițiune principală de desvóltare mai favorabile a tuturor afacerilor de stat.

Atentiunea legislativei va trebui deci sa se estinda asupra tuturor acestoru cestiuni, deca salutatea țierei și a locuitorilor sei singurateci e de a se promová cu succesu.

Guvernulu Nostru cu proiectele sele nu va pierde nici unulu dintre aceste puncte de vedere, acele voru cuprinde cele mai urginti agende în fia-care ramu alu vieții publice.

Nu voim sa amintim proiectele cari suntu ga'ta de já se suntu puse în lucrare, dara afara de cele ce se referescu la purtareă corectă a bugetulu, la regularea financiarulu și la cestiunile ce stau în nemedilocita legatură cu aceste, Noi dorim a atrage atentiunea d-vóstra cu deosebire asupra acelor proiecte, alu căroru scopu este îndreptatu într'acolo:

a aduce activitatea diverselor ramuri de admistratiune în armonia; a îndreptá radicalu admistratiunea și justiti'a, și a delaturá defectele observate;

a regulá în ori-ce directiune comunicatiunea și deobligamentulu de munca publică și a suplini rociulu drumurilor ferate între marginele celei mai urgente trebuințe; și în fine

a obținé regularea conforma tempulu a casei magnatiloru, desvóltarea spirituale a natiunii și resolverea cestiunilor de religiune și casatoria în mesur'a reclamata de trebuințele vieții.

A resolve toate aceste și alte cestiuni e problem'a d-vóstre și Noi nu ne indoim, ca d-vóstra ve-ti considerá cu tactu corect, în ordinea corespundietórie și cu o împartire de tempu potrivita proiectele de legi respective și le ve-ti statorí astfel, cum cere interesulu țierei.

Aici punem încrederea Nóstra în priceperea sobria a natiunii, care nu va uitá, ca cele mai salutare institutiuni, cea mai buna admistratiune pótă numai sa promoveze fericirea popóreloru, și sa asigureze fructele muncii, dara numai patriotismulu celu adevératu, serguint'a individuale și munc'a tenace potu sa aduca aceste (fructe) la maturitate, numai prin spriginirea natiunii sa întemeze buna-

starea materiale, sa o radice la culmea corespundietórie și sa o consolideze pre tempu durabilu.

Afara de cele premerse guvernulu Nostru se va nesú cu zel, a resolve într'unu modu justu și corespundietóriu cestiunea bancei. Dealtmintea elu a inițiatu cu guvernulu celei-lalte jumetáti a monarchiei Nóstre negociații în modulu indigitatu în art. de lege XVI din 1867, pentru a modificá unele dispozițiuni din legea citată.

În fine va avé sa vina la discussiune înainte de a espirá durat'a legale a dietei presente complanarea încheiată în anul 1867 și 1868 pre 10 ani.

În privinț'a acest'a sperám, ca aceste discussiuni voru fi petrunse de spiritulu ecuității reciproce,

Domniloru Magnati și Deputati!

Tempulu, situațiunea țierei și numerulu celu mare alu proiectelor pregatite ne admonéza la o activitate energică și zelósa și d-vóstra veti urmá acestei admonitiuni, fiindu ca ori ce momentu pierdutu aru fi o pierdere pentru patria.

Relațiunile nóstre cordiale către puterile esterne ne îndreptatescu pre noi a sperá, ca pacea se va sustiené cu toate evenimentele ivite în tempulu mai nou, și ca d-vóstra veti poté implini chiamarea legislativă fără de a fi turburati.

Implorându binecuvéntarea celui Atotputernicu și dorindu nesuintieloru patriotice ale d-vóstre succesu, Noi dechirám prin această diet'a de deschisa.

De pre câmpulu insurecțiunei însemnám, ca la 1 Septembrie n. nóptea au navalitu turcii pre lângă muntele Stolaz în sudvestulu Serbiei pre teritoriu serbesc, au ucisu mai multi locuitori din satulu Iavora și le-au luat vitele. Serbi'a ia mesuri mai aspre, pentru a-si asigurá grănit'as ea.

În Banialuc'a și în giuru s'au arestatu mai multi comercianti avuti cari suntu suspiciunati ca participa în insurecțiune. Catolicii din Bosni'a se alipescu de buna voia și în numeru considerabilu la armat'a turcésca spre a devinge insurecțiunea.

„Coresp. polit.“ spune, ca Server pasi'a au sositu Vineri, iera ceilalti membri ai comisiunii consulare voru sosi astadi în Mostar. Server pasi'a va emaná o proclamatiune, prin care apromite, ca voru încetá mesurile vexatorice, se voru pedepsi oficialii culpabili și se va pune unu tribunalu specialu pentru a cercetá gravamele persózeloru ce au suferitu daune prin arbitriulu acelor oficiali depravati.

Lupt'a din urmă la Casab'a s'a terminatu cu o învingere stralucită asupra turcilor, cari au suferitu mari pierderi —

Afacerea din Erzegovin'a și cestiunea orientulu.

Insurecțiunea din Erzegovin'a aru fi unu faptu putienu importantu din punctulu de vedere alu politice generale, deca ea n'aru fi în raportu directu cu cestiunea orientulu, care se pótă resumá în cifre precise dupa cum urmédia:

Suntu în Europ'a două milioane de turci tabariti în mediloculu unei populațiunii crestine depandandu directamente, séu vasale ale Portiei, ur-

cându-se la mai bine de unu-spre-diece milioane de suflete și care tremura d'nerabdare de a scapá de jugu. Prin tre statele vasale, Serbi'a cu o populațiune de 1,500,000 de suflete, are sub arme mai bine 120,000 ómeni cu 500 tunuri. Romani'a, care are o populațiune de 4,500,000 de suflete, are o armata ficsă de 62,000 ómeni, apoi o armata teritorială cu rezervele sele și o militia, astu feliu ca în casu de resbelu, ea pótă sa puna pre picioru o fortia armata de mai bine de 300,000 ómeni, toti romanii fiindu obligati la servitiulu militaru dela verst'a de 20 pâna la 40 de ani; ce-va mai multu, legea autorisá la casu de trebuinț'a și o ridicare în massa.

La aceste două state se adauge Muntenegrulu, care face cauza comuna cu densele, fără a fi elu însuși vasalu alu Portiei, și Muntenegrulu are o populațiune validă de 25,000 ómeni, cari suntu toti soldati, se pótă chiaru dice eroi. Într'unu cuventu, Serbi'a, Romani'a și Muntenegrulu potu împreuna sa înfrunéca o fortia cărei'a Turci'a n'aru fi în stare sa resiste, cu atâtu mai putienu inca ca dupa esemplulu celor trei state toate populațiunile crestine, de sub dominațiunea musulmană, s'aru resculá fără cea mai mica indoiéla.

Anulu trecut, Serbi'a, Romani'a și Muntenegrulu încheiasera între densele unu tractatu secretu defensivu și ofensivu. Serbi'a erá în fierbere. Aduarea ei natiunale séu Scupcin'a votase o adresa foarte belicósa principulu domnitoriu și această se vediușe nevoitu sa tramita sa se plimbe ministeriulu seu moderatu și pacificu spre a chieamá la putere pre capii patitulu resbelulu. Lucrurile erau în această stare, și de já junii serbi care 'și terminau studiile în strainatate, se întorceau în graba în patri'a lor spre a luá armele, cându se întâmpla sangerosulu incidentu dela Podgorit'a, care aru fi pus de siguru focu erbei de pusica, deca Prusi'a, Austri'a și Russi'a nu s'aru fi grabitu sa împedecă această esplosiune prin medilóce combinate în comanu.

Prusi'a a fostu acea care a desfasuratu mai multa activitate în această ocaziune, d. de Bismark tiené sa se arete ca este arbitru cestiunii orientulu. A facutu pre Romani'a, pre care si-a infeodat'o, sa se retraga din tractatulu care o legá cu serbi și cu muntenegrenii, apoi a inventatu cestiunea de precadere în corpulu consularu dela Belgradu, cu ajutoriulu cărei'a a resturnatu ministeriulu Zumisch și a veritu discordi'a în Scupcin'a.

În toate acestea cancelariulu de feru lucrá în interesulu Austriei de care de odata începuse sa aiba simpatie, și pentru care statulu quo, în orientu, este o condițiune de sigurantia deca nu chiaru de esistenț'a. Cátu despre Russi'a, vedienđu ca în această nóua fasa a cestiunii orientulu avé contr'a sea pre Prusi'a și pre Austri'a, se facu ca ride pre cându în sine se strembá, 'și dede aerulu de o mare neinteresare de o forțe tenere solicitudine pentru Austri'a și rivalisá cu Prusi'a în ingrigirile ce puse cá sa potolésca fierberea serbiloru și a Muntenegrenilor.

De abia trecura câte-va luni dela această afacere, și eata ca insurecțiunea din Erzegovin'a vine sa puna în jocu aceleași interese; este inse de observatu ca atitudinea puterilor în-

teresate nu mai suntu tocmai aceleași. Prusia nu se mai pune, de asta-data, în evidență spre a face să se simtă în orientu greutatea puterii se. Lasa pre principele Carolu alu României să tramita la Petersburg pre ministrul seu de rebelu. Domnulu Florescu cere instrucțiuni țărului asupră conduitei ce ea trebuie să aibă în impregiurările actuale. Nu se indignă ca principele Milanu s'ă dusu elu însuși la Viena să ia losinca dela Austria, și pare ca lasa pre sem'a celoru două puteri care suntu mai directu interesate în cestiunea orientului sarcin'ă de a-i pune capetu între densele. Acestea celu putienu se pot deduce din limbajulu celu mandru alu presei oficiöse ruseci. Este în privința acéști în diurnalulu Petersburskie Wiedomosc (numerulu 193) unu lungu articulu foarte curios care sémăna cu unu manifestu alu Rusiei.

Insurecțiunea din Erzegovina este condamnată în acel articulu că o mișcare neconsiderată făcută fără pregătire, fără înțelegere prealabilă cu Rusia, precum nici cu Serbia și Muntenegrulu, și a cărei cauză a fostu o iluziune nebună, adică o orbă încredere ce poporul acestui țienutu pusesse în Austria în urm'ă caletoarei imperatului Franciscu Iosefu în Dalmatia, închipuindu-si ca această caletoară eră primul pasu făcutu spre aneșarea Erzegovinei la statele austriace.

Eata pentru ce insurecțiunea a arboratu drapelulu austriacu, și eata pentru ce Rusia o parascesce nenorocitei sele sôrte. Ea va fi inabusită în sânge; cea ce inse nu va reuși în Erzegovina va reuși în Albania, Bulgaria și în Bosnia. Esploziunea este inevitabilă și apropiată, nu mai încapă îndoielă: „singur'ă cestiune este de a se ști cum, cându, prin cine și în profitulu cui va izbucni ea.“

Acu autorulu articulu reiincepe istoriculu imperiului otomanu, comparandu-lu cu o phitisie ajunsă a fi galopantă, și termina prin următoarele reflectiuni pre care le traducū cuventu cu cuventu:

„Acum lucrurile au ajunsu la cea din urma estemitate. Turcia materialmente și moralmente ruinată nu se sustiené decâtu gratia rivalității puterilor europene, astadi inse, cându în urm'ă înțelegerei dintre Rusia și Austria, o izbire între cele două puteri în orientu nici nu mai intra macaru în probabilitățile politice, cându Francia redusă la impotintia (?) nu mai este în stare să-și continue vechile sele intrigi pre malurile Bosphorului, cându Anglia s'ă retrasu, în parte de bună voi'ă sea, în parte prin fortia lucrurilor ale arenei internaționale, unde afara de acestea presentia sea n'aru mai avé importanția de alta-data, cestiunea orientului nu mai ofera vechile sele dificultăți, și nu aru mai puté sa provóce o conflagrațiune generală.

„Remane numai cestiunea de a se ști dacă ea poté fi rezolvată într'unu modu pacificu séu dacă trebuie sa recurga pentru acéști la mijloce violente. Inse mișcare care se face în peninsul'ă Balcaniloru ne spune mai multu că probabilu, ca nu se va puté resolvă fără întrebuintiarea de mijloce violente. Eata pentru ce toate raiatele Turciei se petrundu foarte de această convințiune ca nu voru puté scapă de jugulu otomanu decâtu numai printr'o solidaritate complectă în acțiune, — ca insurecțiunile parțiale nu facu decâtu întârziarea liberării lor, — și ca în fine trebuie să ascepte momentulu propice spre a face o ridicare de arme generale sub direcțiunea unui capu experimentat (generalu rusescu ce li se voru dá?) Acestu momentu este multu mai aproape decâtu cum se crede în generalu, căci banqueruta financiară a Turciei, care va sosi fără dora și poté în foarte

scurtu tempu, va fi semnalulu banquerutei sele politice.“

Se poté vedé cu inlesnire ca nu este vorb'ă în acestu factum despre Germania prusiană, și ca slabiciunea Franciei este considerată ca aru fi inlesnindu multu soluțiunea cestiunei orientului, ceea ce confirmă pre deplinu apreciațiunile corespundintei mele precedente intitulată: Francia și Rusia.

Punctulu de vedere alu Austriei, după cum se poté înțelegé, este cu totul diferit. Elu este espusu în diurnalulu „Pester Lloyd“, care primesce comunicatiuni dela comitele de Andrassy.

În numerulu seu dela 7 Augustu, acestu diurnal, după ce vorbește despre sederea principelui Milan la Viena și despre decepțiunea ce va simți la întorcerea sea partitulu reboinicu alu lui Ristich, continuă astufeliu articulu seu de fondu:

„Din bună norocire, majoritatea serbilor nu este atât de neinteligentă încât să se lasé să fie țărta într'o politică aventuroasă, imposibilă de sustienut în fatia otaririi decisive a celoru trei puteri de a o neutralisă. Majoritatea rezonabilă a serbilor se apléca de siguru mai multu spre o pace legală cu Pôrta, care i-aru permite să desvolte bunulu traiu și civilizațiunea în țiera sea, fără a atentá la întregitatea imperiului otomanu. În această politică, ea poté de siguru să compeze pre spriginulu celoru trei puteri și mai alesu asupră Austriei. Principele Milanu, pre tempulu sederei se la Viena, a primitu, în această privință, consiliu demn de a fi meditate cu serioșitate, nu ne mai îndoiu, la întorcerea sea la Belgradu.

„Cătu despre insurecțiunea din Erzegovina, se poté afirmá ca cele trei puteri s'au întielesu să se abtiena dela ori-ce întervenire armată, și chiaru diplomatică, în această afacere, considerandu-o că o afacere interioră a Turciei. În acestu aranjamentu este unu avertismentu tacit, dară foarte claru pentru Pôrta că să ispravésca cătu se va putea mai curendu cu insurecțiunea, și aru fi mai bine, fie chiaru și numai din punctulu de vedere umanitaru, să ajungă la acestu rezultatu prin mijloce pacifice, și în adeveru, după cele din urma nuvele, Pôrta a intratu pre această cale, etc.“

Ca Pôrta procedéza cu multa molciune cu insurecțiunea, ca doresce să ajungă la unu compromis cu populațiunea din Erzegovina, acéști pare evidentu și atestă influența ce eserčila asupră ei Austria, singur'ă dintre cele trei puteri care desfășura în impregiurările actuale o mare activitate. Este acum o mișcare prodigioasă de diplomați la Viena. Dlu de Andrassy, chematu în cea mai mare grabă în capitala austriacă, cându sosise aci principele Milanu, nu se mai gândesce să mai plece. Totu astfeliu s'ă intemplatu și cu totu funcționarii cei înalți din ministeriulu seu cari si-au intreruptu concediurile spre a se înapoiá la biurourile lor.

Dlu de Beust este la Viena. Ambasadorulu Angliei și acela alu Rusiei s'au întorsu în grabă dela băi. Baronulu Rodich, locotenentu generalu alu Dalmatiei a fostu chematu aci, de-si jurnalele oficiöse pretindu ca elu numai va trece prin Viena, spre a se duce la băile din Boemia. Ambasadorulu Germaniei și acela alu Turciei nu parasisera Viena, astfeliu ca, dacă si ambasadorulu francesu este asemenea în această capitală, toate puterile cele mari suntu reprezentate, și conferéza asupră destinațelor orientului. „Neue Fr. Presse“ dă în această privință nișce ransenemente luate, după cum se pare, dintr'o bună sursă, căci jurnalele oficiöse din Viena le reproducu.

„Cu totă presentia la Viena, dice ea, a diplomaților celoru mai serioși,

pre tempulu sesonului mortu actualu, există firm'ă convințiune prin sfer'ă diplomatică ca situațiunea n'are nici o gravitate. Cătu despre atitudinea Austriei, principele Serbiei a primitu dela cabinetulu din Viena asigurarea ca nu-si va modificá nici de cum politic'ă sea binevoitorie în privința țierilor orientului turcescu, și ca tramiterea unei fortie neînsemnate de câte-va companii de soldati pre frontari'ă dalmatină n'are nici o semnificațiune ofensivă.“

Contrariu acestei din urma aserțiuni, jurnalulu „Petersburskie Wiedomosc“, în articulu citatu mai susu, sustiene ca cordonulu de trupe stabilitu pre frontari'ă Erzegovinei este arcanulu destinat sa inabusésca revoluțiunea în această mică țiera... Ceea ce este pozitivu, ca Austria a cređiutu ca fortiele ce avea în Dalmatia (doze regimente de infanteria și o bataliune de venatori pedestri) nu erau suficiente spre a supraveghia frontari'ă Erzegovinei, și a tramisul în cea mai mare grabă, dela Pressburg prin Trieste și pre mare, regimentulu ungurescu Ramming.

Dacă compară cine-va atitudinea Austriei cu cea a Rusiei, fatia cu insurecțiunea din Erzegovina, ajunge la aceste conclusiuni: I, ca nici un'ă nici alt'ă nu potu să întrevină directamente în turburările din Turcia, în urm'ă aranjamentelor anterioré convenite între cei trei imperatori; alu 2-lea ca în impregiurările actuale, Rusia lasă pre Austria liberă sa lucreze prin toate cele-lalte mijloce cei suntu în putere, spre a pacificá Turcia și a mentiené aci statulu quo; alu 3-lea, ca acéști este cea mai din urma limită a abnegatiunei se, și ca, dacă această esperință nu reușesce Austriei, adică dacă insurecțiunea din Erzegovina se va întinde și în cele-lalte țieri slave séu albaneze ale Turciei și va aduce o conflagrațiune generală în acestu imperiu, séu dacă, această insurecțiune fiindu inabusită, aru izbucni alt'ă putienu după acéști într'unu altu punctu din Turcia europeană, Rusia va procedá la esecutarea planurilor sele traditionale, fără vre-o menagiare pentru protectorii puterii otomane.

Dară, evenimentele în Erzegovina mergu până acum mai multu după poft'a Rusiei de-si ea însăși nu credea la începutu în succesulu acestei afaceri, contrarie dorinției Austriei.

Insurgentii, după victori'ă lor dela Nevesinie, s'au facutu stapanii întregului acelu colțu de pamentu alu țierei lor, care se marginesce de o parte cu Dalmatia, de ceea-laltă parte cu Muntenegrulu, și primescu ajutorie și dintr'o parte și din ceea-laltă.

Intr'adeveru, cordonulu trupelor austriace n'ă potutu să impedece nici transportulu de arme, de munițiuni, de proviziuni, nici trecerea a 2 séu 3000 de voluntari din Dalmatia și Erzegovina, și Muntenegrulu le-a și procuratu mai bine de 2000 soldati bravi cu puscă cu acu.

Tiena insurecțiunea încă numai o luna, ceea ce nu este anevoia într'o țiera acoperită de munti neumblati, și totă populațiunea validă a Muntenegrului va fi cu densă. Principele Nicolau însuși va fi țărut în mișcare.

Totu astfeliu va fi și Serbia unde entusiasmul pentru insurecțiune merge *crescendo*. Acum vre-o trei săptămâni, s'ă formatu unu comitetu la Belgradu spre a dá ajutoru insurgentilor, și în capulu acestui comitetu figuréza oficiali superiori ai armatei serbe precum d. Wlayhowitch, președintele, DO. Turemicz, Ricolier, Stratimirovicz, etc. apoi tinerimea a începutu să treacă în trupe număröse pre teatrulu luptei. Eata acum unulu dintre cei mai bogati particulari ai Serbiei, D. Krizmanic, forméza unu regimentu cu cheltui'ă sa, și mai dilele trecute, unu concertu, care s'ă datu la Belgradu în profitulu insurgentilor, s'ă terminatu printr'o

scenă de entusiasmu freneticu. Principele Milanu, cu totă dascalirea ce i s'ă facutu la Viena, va fi nevoitu probabilmente să traga sabi'ă séu își va perde corón'ă. Contagiunea insurecțională nu se opreste în limitele lumii slave din Turcia. Eata ce scrie „Pressa“, din România, jurnalulu guvernamentalu:

„Traim într'unu secolu care poté fi numitu secolulu naționalităților, și poté ca mâine chiaru, vom fi nevoiti să ne ocupam cu activitate de cestiunea cea mare a cărei soluțiune o asceptămu de atâtă timpu. De aceea, să fimu gață pentru ori-ce evenimentu, și cá sa putem respunde cu demnităte la ceea- ce ceru dela noi datoria și onóra noastră, să încetam cu ceretele interioré, să nu ne slabim unii pe alții, ci să ne stringem unii lângă alții și să intrim fortiele noastre, căci totu ne-iubim de o potrivă țiera și îi dorim marirea ei.“

În fine ultimele nuvele din Orientu anunțau ca Albania și Thesalia urmându esemplulu Herzegovinei, au refuzatu să plătésca Portii impositulu.

După cătu ni se pare suntemu dér în ajunulu unor evenimente de o însemnătate incalculabilă, și cine șcie dacă alianția celoru trei imperatori nu va avé de rezultat unu aranjamentu între Prusia și Rusia în feliulu convențiunei de la Tilsit, fără să se știe cătusi de putienă sémăna de Austria, totu atât de separatore în realitate pentru Prusia câtu și pentru Rusia? („Tr. Carp.“) „l' Univers“

+ Articululu de lege XXXII,

despre pensiunarea invetiatorilor și crescătorilor dela institutele publice pentru invetiamentulu popularu și pentru pastrarea copiilor mici, precum și despre subvenționarea veduvelor și orfaniloru acelor'a.

(Urmare)

IV

Venitele casei de pensiune și de subvenționare.

§ 27. Venitele casei de pensiune și de subvențiune le compun:

a) contribuțiile odată pentru totu de a un'ă a crescătorilor, ingrigitorilor și invetiatorilor, (resp. crescătorielor și invetiatorielor,) precum și a sustienitorilor de scóle;

b) contribuțiile anuali ale crescătorilor, invetiatorilor și sustienitorilor;

c) Venitele din acele fundatiuni publice, cari în întielesulu literelor fundatiunali suntu destinate spre acestu scopu, și apoi și alte percepțiuni normale prin legea presente;

d) venitele după capitaliele donate séu legate ori testate pentru acestu scopu; în urma;

e) contribuția suplementară ce se va prestá în fia-care anu din cass'a statului.

§ 28. Este îndatoritu de a contribui odată pentru totu de a un'ă la cass'a de pensiune resp. de subvențiune a veduvelor și orfaniloru:

1) Celu-ce pentru prim'ă dată este denumitu de invetiatoriu, (resp. ingrigitoriu,) solvesce 5% din sum'a cei se asecura în acestu postu că pensiune.

2. Celu-ce în decursulu servitiului seu avansedia la unu postu ce i asecura mai mare pensiune, acela solvesce 50% din sum'a ce resulta cá diferință între sum'a de pensiune de mai înainte și între cea mai mare de acuma.

3. Cu ocaziunea pensiunării solvesce 2% din pensiunea căstigată fiecare invetiatoriu și ingrigitoriu, resp. invetiatória și ingrigitoria, care trage o pensiune din cass'a de pensiunare pentru invetiatori populari și are muieré séu copii ce suntu îndreptatiti la ajutoriu din această cassă.

4. Solvesce 10 fl. fiecare sustienitoriu de scóla, fie corporatiune bise-

ricésca, fia comuna cetatiénésca séu ori ce alta corporatiune séu si persóna sengurateca, déca se pensiunédia unu invetiatoriu dela scól'a ce o sustien, ori déca móre unu atare invetiatoriu in servitiulu activu si lasa dupa sene veduva séu orfani ce trebuie ajutati.

§ 29. In decursulu intregului tempu de servitiu trebuie sa contribuie in totu anulu:

1. 2% din sum'a de pensiune asecurata pentru servitiulu de 40 de ani, séu 6 fl. — totu ingrigitoriulu, invetiatoriu ordenariu si adjunctu, (resp. invetiatori'a);

2. fia-care invetiatoriu ordenariu dela scólele populari superiori si cetatiénési si preste totu toti acei in dividi, a căroru pensiune se urca in 40 ani la 400 fl., solvescu 4% din acésta suma, séu 12 fl;

3. fia-cine sustiene nemedilocitu, (de-si cu ajutoriu dela statu,) unu institutu de invetiamentu publicu pentru instructiunea populului séu unu institutu publicu de ingrigire, — fia sustienatoriulu ori comun'a bisericésca ori cetatiénésca, ori alta corporatiune séu si singuratecu, solvescu câte 11 fl. pentru fia-care adjunctu, invetiatoriu provisoriu ori ordinariu, ce are aplecati la institutu ce-lu sustiene, si chiaru si in casulu cându vre-unu postu de acestea este vacante.

§ 30. Contribuirile normale prin §§-ii 28 si 29 se aduna impreuna cu contributiunea comunale, resp. se subtragu din salariulu invetiatorescu si din competinti'a cassa bisericésca séu alta casa — se solvescu la cass'a de contributiune comunale.

§ 31. De la contribuirile ce se normédia pentru cass'a de pensiune si subventiune prin §§-ii 28 si 29 se dispensédia la cererea expresa acei sustienatorii de institute de ingrigire si de scóle, (precum si invetiatorii aplecati in institutele sustienute de acesti-a,) cari voru documentá, resp. se voru deobligá:

a) ca invetiatoriloru loru li s'a asecuratu pensiune si ajutoriu celu putieniu atát'a si in asiá mesura, cum aru cástigá in intielesulu §-loru 9, 15 si 19 din legea persente;

b) ca invetiatorii loru, in proportiune cu pensiunea si ajutoriu ce voru sa-lu capete nu-su ingreunati prin contribui in mesura mai mare, decâtu cum le spune legea presente;

c) ca ei in intielesulu legéi presenti voru computá toti anii de servitiu la toti acei invetiatori cari aru trece dela unu institutu publicu in institutu loru si cari in intielesulu legéi presenti aru fi indreptatiti la pensiune si ajutoriu din cass'a pentru pensiuni a tieriei.

Din contra apoi invetiatoriloru ce trecu la unu institutu publicu din vre-unu institutu de cele dispensate de a contribuí la cass'a de pensiune pentru invetiatori populari — in intielesulu §-loru 6—9 din legea presente la provederea loru din cass'a de pensiune a invetiatoriloru populari inca li se voru computá si anii ce i-au petrecutu la vre-unu institutu din cele dispensate de a contribuí la cass'a de pensiune pentru invetiatorii populari.

Invetiatorii ce voru trece dela vre-unu institutu de cele dispensate de a contribuí la cass'a de pensiune a tieriei suntu indetorati sa solvésca la cass'a de tíéra pensiunare invetiatoriloru populari odata pentru totu-déun'a tacs'a prescisa in §. 28, de cum-va n'au solvit'o.

Superioritátele scolari — ce dorescu cá in intielesulu acestui §. institutele loru sa fia dispensate de contribuie la cass'a de tíéra pentru pensiunarea invetiatoriloru populari a tieriei, — au sa se dechiaré in acésta privintia cátra ministrulu de instructiune in scrisu si anume in restempu de patru luni dela sanctiunarea acestei legi.

Unde la intrarea in vigóre a ces-

tei legi este impreunata cu statiunea invetitorésca o pensiunare si o subventiunare veduvalé si orfanale mai favoritória decâtu ce se statorésece prin legea presenta: acolo nici de aci inainte nu se póte scári acelu favoru.

Din contra sustienatoriloru de scólele respective li sta in libertate ori sa solvésca ei din midilócele loru proprie acea pensiune in intielesulu §-lui 31, ori sa participe la institutu de pensiune alu invetiatoriloru populari, si apoi cátimea pensiunii, ce o solvesce acestu institutu sa o complete die din propriiele loru mediloce pâna la sum'a ce ei au garantat'o pentru invetiatorii loru.

§ 33. Intre spelele fondului de tíéra pentru pensiunarea invetiatoriloru se voru intrebuintá si cele 2% ce s'au contribuítu pan' acum din lé'a invetiatoriloru comunali, in virtutea §-lui 145 din articulu de lege XXXVIII de la 1868.

§ 34. Comunele ce dela dat'a sanctiunarii acestei legi voru primi ajutoriu de statu pentru redicarea de cladiri scolarie si pentru cumperarea de funduri scolari suntu detorie se solvésca in cass'a de pensiune a invetiatoriloru populari 3% din acea suma in decursu de 15 ani dela replatirea definitiva a ajutoriului.

§ 35. Donatiunile si legatele ce su destinate pentru subventiunarea invetiatoriloru cu indreptare la pensiune prin legea presente, precum si pentru subventiunarea urmasiloru acestor'a, si cari cadu sub manipularea statului — suntu de a se adauge la fondulu de pensiune alu invetiatoriloru populari, déca donatoriulu séu testatoriulu nu a determinatu mai de aprópe scopulu loru.

§ 36. Din sum'a ce se statorésece in totu anulu in bugetulu statului pentru portfoiulu ministrului de culte si instructiune, sub rubric'a „recerintie pentru cultur'a populului,” se contribuie cá adausu in cass'a de pensiune a invetiatoriloru populari pe anii 1875, 1876 si 1877 câte cincidieci de mii fl. pre fia-care anu, dela anulu 1878 inchisive pâna la 1880 câte 100,000 fl. pe anu, ér de aici inainte câte 150,000 fl. pe fiacare anu, cari sume totu de a un'a suntu de a solví in cass'a de pensiune cu inceputulu anului.

§ 37. Din venitele incurse in intielesulu §§-loru de mai susu se creiedia unu fondu de tíéra pentru pensiunarea si subventiunarea invetiatoriloru.

V.

Dispusetiuni mestecate.

§ 38. Profesorii si invetiatorii, (resp. invetiatoriéle,) cu diplome dela preparandiele publice ce nu-su ale statului, dar' corespundu recerintiiloru legali, precum si cei dela preparandiele publice de ingrigire ce-su recunoscuté de guvern — in intielesulu legii presenti potu se-si asecuré pensiune si ajutoriu séu subventiune viduale si orfanale la institutu de tíéra pentru pensiunarea invetiatoriloru populari, si anume in modulu urmatoriu;

a) se póte asecurá pensiune anuale de 300 séu 400 fl. dupa servitiu de 40 de ani;

b) anii se computa dela prim'a contribuie;

c) pentru pensiune au se solvésca cá tacs'a de intrare 25%, ér ca tacs'a anuale câte 8% din sum'a cea mai mare ce li se asecura cá pensiune;

d) déca respectivulu aru intrelesa contribuie in restempu de unu anu, atunci asecurarea i se considera de incetata, si sum'a contribuie remâne cá proprietate a fondului.

§ 39. Invetiatorii ordenari, crescetorii, iugrigitorii, (resp. invetiatoriéle,) cu indreptare la pensiune, precum si profesorii dela preparandiele amentite sub §-lu 38 — potu se-si asecuré ori ei insusi, ori se li ase-

re sustienatorii respectivi ai scóleloru — pensiune si subventiune viduale si mai mari, decâtu cele statorite prin §§-ii 9, 15 si 39, adeva preste sumele de pensiune statorite in §§-ii 9 si 39 dupa servitiu de 40 de ani potu se-si asecuré pensiune pâna la 400 fl. si ajutoriu viduale corespundietoriu acestei sume, si anume in modulu urmatoriu:

1. Plusulu de pensiune asecuratu póte se fia numai in sume rotunde de câte 100, 200, 300 séu 400 fl. ér ajutoriu viduale de 40% din respectiv'a suma.

2. Pre lánge contribuirile normale prin §§-ii 28 si 29 respectivii suntu deobligati se solvésca odata pentru totu de a un'a 25% si pe fiacare anu câte 10% din plusulu asecuratu.

Celu-ce intrelasa solvirea in decursulu unui anu, acel'a 'si perde indreptarea atátu la plusulu asecuratu, cátu si la sumele contribuie.

3. Celu-ce 'si asecura unu plusu, nu póte sa fia mai betránu de 55 ani.

De se va pensiuná respectivulu in decursulu a diece ani dela inceputulu solvirei pentru plusulu permisu prin acestu § va sa primésca pensiunea conformu §-lui 9, dela alu 11-lea anu inse va primí 40% din plusulu asecuratu, iéra de aci incolo in fia-care anu cu câte 2% mai multu, pâna cându la alu 40-lea anu dela inceputulu supra-solvirei, va primí intregu plusulu asecuratu.

§ 40. La pensiunarea invetiatoriloru dela scólele ce nu-su de statu si necomunali — asupr'a necesitátiei pensiunárii apte ce si asupr'a indreptatirei decide sub presiedinti'a inspectorului comitatense o comissiune mista ce pre jumetate e compusa de membrii denumiti de superioritatea institutulu respectivu, iéra pre jumetate din membrii denumiti de ministrulu instructiunii. Mediculu lu denumesce ministrulu.

§ 41. Dispusetiunile legéi presenti se voru esegutá treptatu in modulu urmatoriu:

1. Dintre invetiatorii cu indreptare la pensiune in intielesulu §-lui 2 din legea presenta si cari suntu dejá aplicati in posturi la intrarea in vietia a acestei legi — numai acei invetiatori populari suntu deobligati sa participe la institutu de statu pentru pensiunarea invetiatoriloru populari, cari inca n'au implinut alu 55-lea anu alu vietiei séu cari nu s'au primitu in sensulu §-lui 32.

2. Pensiunea anuale pentru acesti invetiatorii si crescatori, (resp. invetiatoriéle,) de ori ce categoria, ce suntu dejá aplicati, se fipsédia dupa 40 de ani de servitiu computabile cu 250 fl. dupa 10 ani de servitiu computabile cu 40 percente din sum'a de 250 fl. adeva cu 100 fl., (carea suma inse dela alu doilea anu cresce pre totu anulu cu câte 2%); ajutoriu séu subventiunea pentru veduve se fipsédia cu 84 fl. iéra celu pentru orfani se statorésece in intielesulu §§-loru 18—26.

Anii de servitiu computabile conf. §-lui 8 li se numera acestor'a dela 1870 incependu, inse astu-feliu cátu de o parte pensiunea de 100 fl. a ori si căru'a numai dela 1885 va cresce cu câte 2% pre anu, iéra de alta parte cá veduvele si orfani re-masi de cei ce aru mori dupa 1 Ian. 1876 sa primésca ajutoriu dela 1876 dejá, déca defunctulu a servitu celu putieniu 10 ani computabili in sensulu §-lui 8.

3. Toti ingrigitorii si invetiatorii, (resp. invetiatoriéle), despre cari se amintescé in punctele 1 si 3 suntu deobligati incependu dela 1 Ian. 1875 sa respunda 5% cá tacs'a de intrare iéra 2% resp. 3% cá tacs'a anuale.

4. Invetiatorii cari constata ca in 1875 au implinut alu 55-lea anu alu vietiei ori resp. lu implinescu, trebuie sa se dechiaré in unu restempu, ce-lu va statori minist. de instructiune, ca

vréu ori nu vréu sa participe la fundulu de tíéra pentru pensiunarea invetiatoriloru populari.

Cei ce nu se voru insinúá in tempulu statoritu, ca vréu sa participe, acei'a suntu dispensati de ori ce contribuie; dara apoi nici ei, nici veduvele ori orfani loru nu potu primí din cas'a acestui institutu de pensiune nici o escontentare, pensiune séu subventiune. Cei ce se voru dechiará, ca dorescu sa iee parte — acei'a pentru sum'a ce li se asecura cá pensiune suntu deobligati sa solvésca incependu dela 1875 odata pentru totu-déun'a 20% cá tacs'a de intrare, si apoi pre totu anulu câte 8%.

Pensiunea anuala a atátoru invetiatori se statorésece cu 100 fl. (fára inmultire:) veduvele loru capeta odata pentru totu-déun'a 100 fl., iéra orfani loru primescu ajutoriu ordinariu. Tempulu de servitiu asemenea se computa in intielesulu pct. 2 din acestasi §.

§ 42. Fia-care sustienatoriulu de scóla, (afara de cei dispensati prin §-lu 31), este indatoratu sa solvésca dela 1 Ian. 1875 sum'a statorita de 12 fl. pentru fia-care statiune invetiatorésca ce se afla in scól'a sea si inca chiaru si in acelu casu, cându invetiatoriu respectivu, in sensulu alinieii a patr'a din acela'si §. nici nu e membru la institutu de pensiune.

§ 43. Subventiunári din nou pentru veduve si orfani, apoi pensiunári din nou, pretinse cá necesarie si in-tetite prin neputinti'a de servitiu, se potu medilocí si in decursulu anului. Pensiunáriile din nou ce se receru in urm'a ajungerei anului 65-lea alu vietiei si preste totu cele ce nu pretindu dispusetiuni urginti se efeptuescu inse la finea anului.

§ 44. Competintiele pensiunali ale invetiatoriloru, ce au pasitu in statulu de odichna inainte de intrarea in viatia a acestei legi, suntu deobligati a le solví si in viitoriu totu ce i le-au solvit'u si pâna aci.

Cei ce de altmintre si pâna acum aru fi fostu deobligati sa se ingrigésca de pensiunarea invetiatoriloru in urm'a unor ordinatiuni guverniali de pâna aicea, in urm'a usului, pre basea unor statute bisericési ori comunali séu in poterea unui contractu privatu: acei'a suntu deobligati si in viitoriu se solvésca intréga competinti'a pensiunale tuturoru acelu invetiatori, cari in sensulu punctului 1. si 4. din §. 41 nu participa la institutu de tíéra pentru pensiunarea invetiatoriloru populari, iéra invetiatoriloru ce in sensulu punctului 1 si 4 din § 41 li se póte computá tempulu de servitiu la institutu de pensiune numai dela 1870 — totu ei suntu deobligati sa-li solvésca competintiele de pensiune pentru tempulu de servitiu dinainte de 1870.

Cu privire la afacerile de asta natura va luá dispusetiuni ministrulu de instructiune in intielesulu dispusetiuniloru legii presenti si cu privire la norme ce sustau in urm'a ordinatiuniloru esmise pâna aci.

§ 45. Cu privire la pensiunarea invetiatoriloru din comunele ce s'au tienutu de graniti'a militaria de mai nainte se sustieniu in vigóre si mai departe tóte dispusetiunile referitórié la pensiunarea si provederea veduve-loru si orfaniloru, cari dispusetiuni suntu cuprinse in pré inaltulu rescriptu din 8 Iuniu 1871 pentru regularea referintiiloru de dreptu ale invetiatoriloru, si care rescriptu s'a lasatu in vigóre si prin §-lu 2 alu articulu de lege XXVII: 1873, — iéra ministrulu de instructiune este impoter-nicitu, încátu se póte dispusetiunile rescriptului amentitu sa le aduca in consonantia cu dispusetiunile legii presenti astfelu, cátu invetiatorii dela scólele din fos't'a granitia militaria nici de cátu se nu fia scurtati in pretensiunile loru asecurate.

§ 46. Ministrulu de instructiune

